

ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

**ОДЈЕЉЕЊСКИ СТАРЈЕШИНА И
ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕЊСКОЈ
ЗАЈЕДНИЦИ**

2021.

ПРИРУЧНИК

Одјељењски старјешина и васпитни рад у одјељењској заједници

(модел радионица за I, II и III тријадну основне школе)

У изради Приручника учествовали:

Татјана Бреберина, ЈУ Основна школа „Доситеј Обрадовић“ Бања Лука
Дарја Живановић, ЈУ Основна школа „Радоје Домановић“ Осјечани Горњи, Добој
Александра Дивчић, ЈУ Основна школа „Свети Сава“ Бијељина
Маја Савић, ЈУ Основна школа „Стеван Немања“ Драгалјевац Горњи, Бијељина
Селда Ћапин, ЈУ Основна школа „Свети Сава“ Билећа
Мирјана Ивановић, ЈУ Основна школа „Ђура Јакшић“ Подновље, Добој
Бранко Анђић, ЈУ Основна школа „Вук Караџић“ Омарска, Приједор
Драженко Јоргић, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет
Маринко Савић, Републички педагошки завод Републике Српске
Гордана Поподић, Републички педагошки завод Републике Српске

Издавачи:

Министарство просвјете и културе Републике Српске
Републички педагошки завод Републике Српске

Приручник је израђен у оквиру реформских процеса у области основног васпитања и образовања у Републици Српској, а које проводе Министарство просвјете и културе и Републички педагошки завод.

САДРЖАЈ

1. УВОД	4
2. ЗНАЧАЈ ВАСПИТНОГ РАДА У ОДЈЕЉЕЊСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ	6
2.1. ПИТАЊА КОЈА МУЧЕ ОДЈЕЉЕЊСКОГ СТАРЈЕШИНУ	8
3. ПЛАНИРАЊЕ И ПРИПРЕМАЊЕ ВАСПИТНОГ РАДА	9
3.1. СМЈЕРНИЦЕ ЗА УСПЈЕШАН ВАСПИТНИ РАД ОДЈЕЉЕЊСКОГ СТАРЈЕШИНЕ	14
3.2. ШТА КАЖУ ИСТРАЖИВАЊА	15
4. ПЕДАГОШКЕ РАДИОНИЦЕ	18
5. ПРИЛОЗИ	23
5.1. ПРИЛОГ 1 - ИГРЕ ЗА ЗАГРИЈАВАЊЕ ИЛИ РЕЛАКСАЦИЈУ	23
5.2. ПРИЛОГ 2 - ИГРЕ ЗА ФОРМИРАЊЕ ГРУПА	28
5.3. ПРИЛОГ 3 - КАРТИЦЕ ДЈЕЧИЈИХ ПРАВА	30
5.4. ПРИЛОГ 4 - КАРТИЦЕ ДЈЕЧИЈИХ ПРАВА ЗА ПРВУ ТРИЈАДУ	40
5.5. ПРИЛОГ 5 – БЛУМОВА ТАКСОНОМИЈА	50
6. ЛИТЕРАТУРА	52

1. УВОД

Приручник о реализацији програмских садржаја наставног предмета *Васпитни рад у одјељењској заједници** намијењен је наставницима у основној школи тј. одјељењским старјешинама од другог до девог разреда.

Циљ овог приручника је помоћ и подршка одјељењским старјешинама да наставу васпитног рада у одјељењској заједници реализују квалитетније, сврсисходније и функционалније. Приручник је конципиран на такав начин да одјељењским старјешинама понуди, како педагошко-психолошке погледе, тако и дидактичко-методичке основе наставе на часовима васпитног рада у одјељењској заједници. Другим ријечима, структуру приручника чини: значај васпитног рада у одјељењској заједници, планирање и припремање васпитног рада, циљеви и исходи учења у настави ВРОЗ-а по тријадама, као и практични дио - модели радионица за ВРОЗ у појединим разредима.

Напомињемо да приручник не обавезује наставника на начин да му ускраћује могућност личне креативности, него му је циљ да подстакне наставнике на креативност и оригиналност. Дакле, препоруке за планирање, припремање, као и практични примјери наставних часова (модели радионица) треба да послуже наставницима као додатна инспирација у личној дидактичко-методичкој креативности.

Приручник може нарочито да пружи значајну помоћ наставницима приправницима, као и оним наставницима са мање радног искуства, у начину интерпретације, односно разумијевања наставног програма, те самим тим и квалитетнијом реализацијом програма наставног предмета *Васпитни рад у одјељењској заједници*.

Приручник не обавезује наставника на начин да му ускраћује могућност личне креативности, него му је циљ да подстакне наставнике на креативност и оригиналност.

* У даљем тексту Приручника биће кориштена и скраћеница ВРОЗ - за *васпитни рад у одјељењској заједници*.

Кроз васпитни рад у одјељењској заједници тј. током часова ВРОЗ-а сваки ученик у одјељењу добија прилику да буде равноправан са осталим, али и да усвоји и развије вјештине важне за свакодневни живот (комуникацијске вјештине, критичко мишљење, управљање емоцијама, изградња односа или међуљудски односи, друштвена одговорност). Животне вјештине обухватају мноштво психосоцијалних и међуљудских вјештина које промовишу ментално здравље ученика и осигуравају му могућност да води здрав и продуктиван живот. Надамо се да ће садржај овог приручника подстакнути наставнике/ одјељењске старјешине да што више користе моделе радионица у васпитном раду одјељењске заједнице, што је не само императив савремене школе, него један од начина да омогућимо дјечи здрав васпитни развој.

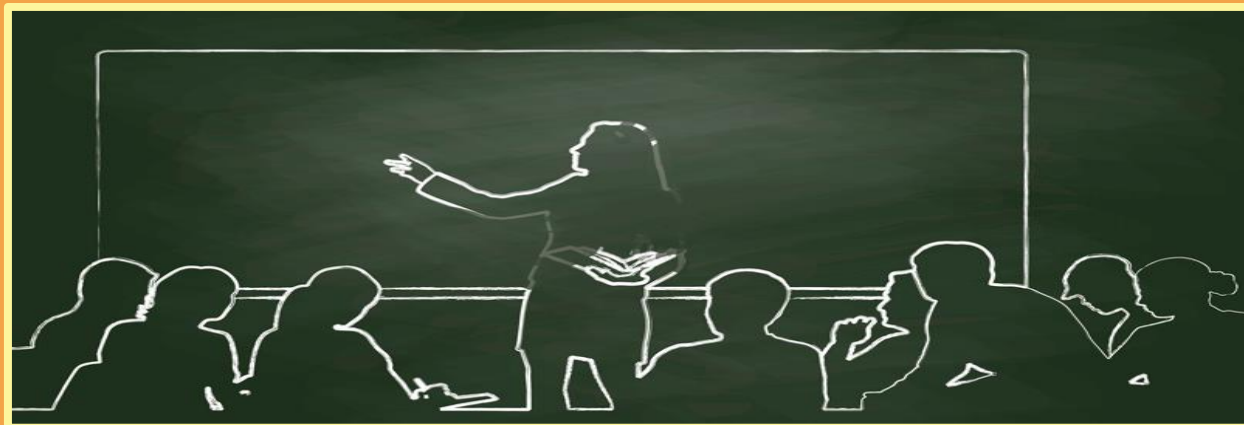
Како бисмо олакшали тај први корак и учинили га што ефикаснијим, извршили смо избор, те осмислили и креирали моделе педагошких радионица за часове ВРОЗ-а. Предложени модели радионица могу бити одличан извор информација и смјерница за припрему и реализацију часова васпитног рада у одјељењској заједници, те стога исти нису модели готових писаних припрема за часове ВРОЗ-а.

У Приручнику су модели радионица груписани по тријадама и разредима, као и по областима/темама у оквиру одређене тријаде и/или разреда. Понуђено је преко 200 модела педагошких радионица од другог до деветог разреда. Приручник се састоји из четири дијела:

- Први дио - Одјељењски старјешина и васпитни рад у одјељењској заједници (теоријски приступ);
- Други дио - Васпитни рад у одјељењима прве тријаде (модели радионица за други и трећи разред);
- Трећи дио - Васпитни рад у одјељењима друге тријаде (модели радионица за четврти, пети и шести разред);
- Четврти дио - Васпитни рад у одјељењима треће тријаде (модели радионица за седми, осми и девети разред).

Аутори

„Питали су ме шта желим да будем у животу, а ја сам одговорио - **да будем срећан**. Рекли су да нисам разумио питање, а ја сам рекао - нисте разумјели одговор.“ (*John Lennon*)

2. ЗНАЧАЈ ВАСПИТНОГ РАДА У ОДЈЕЉЕЊСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Васпитни рад у одјељењској заједници је наставни предмет, а наставни програм ВРОЗ-а реализују наставници који су одјељењске старјешине од другог до девог разреда основне школе. Његова карактеристика је у томе што се наставници у свом иницијалном образовању не припремају директно за реализацију наведеног наставног програма (као за реализацију програма наставног предмета своје струке), што га чини посебно осјетљивим и специфичним.

Сваки ученик у школу долази са жељом да успије, да добро учи, да се слаже с друговима и стекне пријатеље. Одјељењска заједница је пут за постизање тих циљева и моћно средство које сваки наставник може употријебити.

Пред наставницима се данас налази изузетно велики број задатака које морају урадити. Пракса нам говори да се у неким учионицама на часовима одјељењске заједнице ученици једноставно обавјештавају о томе шта се догађа у одјељењу или у школи те недјеље, док у другим наставници окупљају ученике ради заједничког прављења планова за нове наставне садржаје. Поједини наставници на часовима ВРОЗ-а, када постоји потреба да о нечем важном разговарају с ученицима, покушавају да кроз разговор ријеше проблеме који се појављују у одјељењу. Негативан тј. формалан приступ реализацији програма ВРОЗ-а не доприноси остварењу исхода учења који су дефинисани програмом, па стога треба водити рачуна да се формализам избјегне. Позитиван приступ, реализацији програма ВРОЗ-а, подразумијева заједнички рад наставника и ученика, како на планирању тако и реализацији оних програмских садржаја који доприносе остварењу дефинисаних исхода учења. Заједничким радом бирају се приоритетни исходи учења за одређену школску годину, а у складу са потребама ученика, те се и редослијед реализације програмских садржаја прилагођава томе. То значи да с ученицима, из два и/или више одјељења једног разреда, може радити на остварењу различитих исхода учења у истом временском периоду.

Часови одјелењске заједнице имају велики утицај на ученике и атмосферу у учионици. Наводимо само неке од најважнијих циљева чијем остваривању доприносе часови васпитног рада у одјелењској заједници.

- ✓ *Часови одјелењске заједнице доприносе социјалном развоју ученика.* На њима се може чути глас ученика, могу се саслушати идеје у кругу вршњака, у атмосфери у којој влада поштовање. Када увиде да су други заинтересовани за њихове идеје и да им се нико не смије, ученици почињу да се осјећају угодније док говоре пред другарима у одјелењу. Често им охрабрење другова из одјелења помаже да себе доживе као вољене, способне и одговорне појединце. Тако се развија самопоштовање и самопоуздање.
- ✓ *Часови одјелењске заједнице помажу ученицима да разријеше сукобе.* Ученици на овим часовима износе проблеме за чије је рјешавање потребна помоћ.
- ✓ *Часови одјелењске заједнице омогућавају ученицима да дају приједлоге и планирају активности.* Часови одјелењске заједнице не служе само за рјешавање проблема, већ се ученицима пружа и прилика да предлажу активности којима се одјелење може бавити. Када се ђацима препусти одговорност за доношење одлука и спровођење тих одлука, код њих се развија осјећање да им учионица заиста „припада“.
- ✓ *Часови одјелењске заједнице доводе до побољшања у учењу.* Ученици који осјећају да су цијењени, срећни су, а срећни ученици воле да долазе у школу. Када почну да примјењују напредовање и успјехе једни код других, поноснији су због добро обављеног посла. Пошто осјећају самопоуздање, а други ђаци их подржавају, они се више труде. Успјех доводи до новог успјеха.
- ✓ *Часови одјелењске заједнице уједињују одјелење.* Несугласица у одјелењу је све мање, јер се сукоби разрјешавају и разговара се о осјећањима. Одјелење почиње да дјелује као заједница чији чланови раде заједно на остварењу циљева и пружају подршку једни другима.
- ✓ *Часови одјелењске заједнице значајно утичу на понашање ученика у учионици.* Када ученици показују одговорност у односима с вршњацима, недолично понашање у учионици се смањује, а када се оно испољи, наставник и ђаци дијеле одговорност за одлучивање о посљедицама. Недолично понашање у односима међу ђацима у великој мјери нестаје када ученици почну да примјењују знања, вјештине и ставове којима су овладали на часовима ВРОЗ-а.
- ✓ *На часовима одјелењске заједнице процијењују се достигнућа одјелења и прослављају појединачни успјеси, остварени на такмичењима, ваннаставним и ваншколским активностима.* Када један ученик помогне другом или када група ученика добро обави значајан задатак, ако одјелење оствари неки циљ напорним радом или су ученици поносни због некога или нечега што су учинили или ако неки ученик једноставно жели да се захвали другу о свему томе, као и о много чему другом, може се говорити на одјелењским састанцима тј. на часовима васпитног рада у одјелењској заједници.

Часови одјељењске заједнице пружају прилику за уживање и за боље међусобно упознавање ученика. Иако часови ВРОЗ-а имају форму редовног часа и понекад нам се чине „озбиљни“, на њима се често може чути смијех. Они треба да се одвијају по утврђеном распореду, али уз опуштену атмосферу, ученицима треба да је пријатно и да се осјећају прихваћеним. И ученици и наставници би требали да подједнако уживају у свему што се на састанцима/часовима одјељењске заједнице догађа, те да се у групи развија истинско осјећање другарства.

Зашто су часови ВРОЗ-а важни?

За сваког ученика - ово је прилика да буде равноправан са осталима и усвоји вјештине важне за свакодневни живот.

За наставника - ово је прилика да потврди и развије своје компетенције као одјељењски старјешина.

Зашто су часови ВРОЗ-а важни?

За одјељење - радећи у доброј атмосфери, на забаван начин, уче и примјењују вјештине које им омогућавају да функционишу као усклађена група.

За школу - ученици кроз часове ВРОЗ-а могу да осјете припадност групи, смањиће се насилно понашање.

Зашто су часови ВРОЗ-а важни?

За породицу - часови ВРОЗ-а су својеврсна „продужена рука“ васпитног дјеловања у породици.

2.1. ПИТАЊА КОЈА МУЧЕ ОДЈЕЉЕЊСКОГ СТАРЈЕШИНУ

У изазовима које нуди савремени начин васпитног рада у школи, одјељењске старјешине могу да имају многе недоумице. Неке од њих су:

- Да ли реализација часова ВРОЗ-а има смисла?
- Хоћу ли бити успјешан у реализацији ових часова?
- Како да мотивишем ученике?
- Како да ме актуелни, „горући“ проблем у одјељењу не одвуче на другу страну?
- Хоћу ли имати довољно времена за реализацију часа ВРОЗ-а? Шта ако не будем имао довољно времена?
- Како да нађем мотивацију у себи?
- Да ли је ово за моје одјељење важно?
- Какви су моји ставови о извођењу часова ВРОЗ-а?

- Шта ако ми нека тема дјелује незанимљиво или непотребно?

Ja сам одјелењски старјешина – координатор који помаже одјелењу да буде јединствена заједница. Ја познајем школске законе, правилнике и прописе. Стручно се усавршавам, унапређујем свој рад у настави. Показујем толеранцију и уважавање према ученицима. Они ме слушају, јер ме цијене.

Нека од ових питања јесу питања за размишљање. Покушајте да сами дођете до одговора. На нека питања вам можемо и ми помоћи да заједно дођемо до важних и могућих одговора. Личне компетенције сваког наставника не зависе само од његових професионалних компетенција, ту је низ других специфичности које је важно узети у обзир. Ипак, програм је тако осмишљен да свакоме даје простор за креирање часова ВРОЗ-а, према властитом нахођењу, потребама одјелењске заједнице, локалним специфичностима школе, одјелења и појединаца, као и аспирација и интересовања ученика. На крају приручника нудимо вам и списак литературе у којој ћете моћи пронаћи одговоре на нека ваша питања, а која се односе и на могуће начине реализације програмских садржаја ВРОЗ-а.

3. ПЛАНИРАЊЕ И ПРИПРЕМАЊЕ ЗА НАСТАВУ ВРОЗ-а

Планирање и програмирање је сложен процес који омогућава одјелењском старјешини да на систематичан начин, и прије него уђе у учионицу, промишља о циљевима и исходима поучавања те начинима на које ће их остварити.

Резултат планирања је повезан оквир који нуди низ логичких корака потребних за остваривање жељених циљева ВРОЗ-а. Добро осмишљен план омогућава наставнику да буде добро припремљен и фокусиран, али и да се лако носи са свим непредвиђеним ситуацијама у учионици.

Планирање наставника заснива се на прописаном програму наставног предмета Васпитни рад у одјелењској заједници, односно, дефинисаним циљевима и исходима учења наведеног наставног предмета, као и добром познавању развојних и других карактеристика ученика одређеног узраста, те анализи нивоа остварености исхода учења, постигнутог знања и вјештина у претходном периоду.

Планирање, исто тако, подразумијева постављање јасних и мјерљивих исхода учења којима се дефинише шта ће ученици знати, разумјети и моћи урадити након изучавања програма васпитног рада у одјељењској заједници.

Наставник (одјељењски старјешина), у складу са већ реченим, прије почетка наставне године врши глобално планирање. Глобалним планом за наставни предмет ВРОЗ наставник организује (распланира) наставне области и наставне теме које ће реализовати током наставне године. То подразумијева, прије свега, распоред наставних области и тема по мјесецима са предвиђеним временом за реализацију, придржавајући се неколико важних критеријума: приоритети и садржајна условљеност у реализацији наставних тема; хоризонтална и вертикална повезаност наставних садржаја и корелација с другим предметима; дужина трајања појединих наставних тема; кључне компетенције које покривају наставне теме; услови и специфичности рада школе и других релевантних фактора које наставник процијени да су детерминанте успјешног наставног рада.

Оперативно планирање наставник врши за одређени временски период. Обично је то мјесец дана, али је пожељно да оперативним планирањем буде обухваћен и краћи временски период (петнаестодневно, седмично), јер се тиме смањује могућност погрешне процјене потребне динамике рада и остваривања планираних исхода учења. Оперативно планирање подразумијева прецизнији приказ (план), шта наставник намјерава да оствари у одређеном временском периоду, тј. које исходе да оствари, које знање, способности, вјештине и ставове намјерава да развије код ученика.

Поред дефинисаних циљева исказаних и облику очекивања или индикатора остварености очекиваних исхода, наставник приликом оперативног планирања наводи и који му садржаји омогућавају остварење дефинисаних исхода учења (изворе учења); шта му је потребно да би остварио постављене исходе (погодна наставна средства); начин на који ће поуздано провјерити да ли је остварио предвиђене исходе учења.

Оперативно планирање се врши за конкретно одјељење и том приликом потребно је уважити сљедеће факторе:

- бројност одјељења,
- структуру одјељења (предзнање ученика, превладавајуће стилове учења код ученика, ниво хомогености или хетерогености ученика када су у питању могућности и амбиције ученика),
- опште услове рада (величина учионице, опремљеност учионице, опремљеност школе, ресурси локалне заједнице),
- личне карактеристике наставника (афинитет, методичка оспособљеност),
- оствареност исхода из претходног периода (оперативни план за наредни период зависи од нивоа остварености дефинисаних исхода из претходног периода, што није исто у сваком одјељењу).

Наставник, у својству одјељењског старјешине планира и сарадњу са родитељима и локалном заједницом. План сарадње треба да пројектује (у зависности од општих специфичности, као што су узраст ученика, структура родитеља, специфичности локалне средине у којој се школа налази, подршке управе и стручне службе школе и сл.):

- области/теме за које наставник намјерава да оствари сарадњу са родитељима (информисање, социјална питања, учење, понашање ученика, прославе и манифестације...);
- погодне активности за реализацију одабраних тема (предавање, прикупљање средстава, радионице, посјете...),
- вријеме реализације и одговорне особе.

У складу с постављеним исходима, наставник врши избор и планира примјену различитих метода и облика рада, односно осмишљава активности којима се осигурава уважавање основних методичких и дидактичких принципа, попут поступности и систематичности, очигледности, развојне примјерности, примјенљивости наученог у животном контексту и др.

Вертикална и хоризонтална корелација на часовима васпитног рада у одјељењској заједници наставнику даје могућност да корелира наставне садржаје и то:

- Вертикална корелација омогућава да у оквиру истог наставног предмета у различитим разредима (тријадама) рационално повеже садржаје на начин да сличне обрађује на једном или више часова.
- Хоризонтална корелација подразумијева повезивање наставних садржаја различитих наставних предмета истог разреда на часовима одјељењске заједнице.

Да би функционално планирао, одјељењски старјешина треба добро познавати дефинисане исходе учења, садржаје и предмет поучавања, те знати како их може прилагодити тако да су ученицима разумљиви, смислени и повезани с њиховим претходним знањем и искуством, као и са садржајима, знањима и вјештинама из других, сродних подручја.

У том смислу, наставник настоји логички организовати поучавање кроз тематске и пројектне планове, како би омогућио ученицима да разумију шире концепте, те да стечена знања и вјештине примијењују у различитим ситуацијама, самостално рјешавају проблеме и уче до краја живота.

Избор додатних садржаја, коришћење разноликих извора знања, израда материјала и ресурса за учење и поучавање, омогућава ученицима да предмет изучавања гледају из више перспектива, ефикасно проналазе, процјењују и користе информације, анализирају и закључују.

Припремање за наставу подразумијева методичку организацију активности на конкретном часу. Услов квалитетне наставе јесте квалитетна (функционална) припрема. Функционална припрема подразумијева идејни приказ наставног часа са посебном пажњом на активност ученика:

- да ли су активности ученика релевантне за циљеве часа;
- да ли ће активности ученика довољно дуго да трају (да ли ће, продуктивни рад ученика трајати само незнатни дио или цио час);
- колико ће ученика да учествује у планираним активностима (да ли ће у продуктивном раду да учествује само једна група ученика или сви ученици);
- да ли планиране активности захтијевају вишу мисаону активност (анализу, синтезу, закључивање, вредновање) или су на најнижим нивоима захтјевности (понављање, присјећање, преписивање, репродуковање);
- да ли планиране активности обезбјеђују мотивисаност ученика за рад (да ли су занимљиве, да ли су изазовне и слично).

Поред исхода учења повезаних с наставним подручјем, наставник планира развој кључних компетенција код ученика, као што су правилна употреба језика, усвајање стратегија за самостално учење, способност рада с другима уз узајамно уважавање...

У изради дугорочних и краткорочних планова, наставник сарађује са колегама и различитим стручњацима, како би осигурао једнака искуства за дјецу, те хоризонталну и вертикалну корелацију наставних садржаја.

Како би функционално планирао, наставник треба добро познавати:

- **Прописани наставни план и програм**, циљеве и исходе учења и поучавања.
- **Предмет и садржаје** које поучава, те специфичне **методе** поучавања у одређеној области и за одређени узраст ученика.
- Начин формулисања мјерљивих и достижних **исхода учења** и њиховог праћења.
- **Развојне карактеристике ученика** с којим ради.
- **Кључне компетенције** које ученици требају стећи и начин на који их може развијати.
- Начин израде **индивидуали-зованог/прилагођеног образовног плана**.

Најчешће грешке код планирања:

- Превише постављених исхода у односу на временски период реализације.
- Нејасна повезаност исхода с методама, активностима и облицима рада.
- Исходи написани тако да није могуће мјерити постигнућа.
- Исходи (задачи) и планиране активности усмјерени само на ниже нивое мишљења - памћење и репродукцију (Погледати у прилогу „Блумову таксономију“).

Одјељењски старјешина је педагошки, организациони и административни руководилац одјељења. Он је одговоран за спровођење плана и програма ВРОЗ-а и остваривања циљева и задатака васпитања ученика једног одјељења.

3.1. СМЈЕРНИЦЕ ЗА УСПЈЕШАН ВАСПИТНИ РАД ОДЈЕЉЕЊСКОГ СТАРЈЕШИНЕ

Прије него што одржите први час васпитног рада у одјељењској заједници, важно је прво да се упознате с ученицима, да им објасните **како ћете радити и шта од њих очекујете**. Часови ВРОЗ-а неће бити успјешни, нити ће се одвијати без потешкоћа ако се припремном раду не посвети довољно пажње или ако се он обави пребрзо.

Важно је и да ученици схвате да се на ВРОЗ-у не одлучује о томе како некога треба казнити, већ да схвате и науче како неке помоћи, те шта је то друштвено прихватљиво понашање. Важно је да часови васпитног рада у одјељењској заједници започињу и да трају у позитивној, ведрој и пријатној атмосфери. Захваљујући часовима ВРОЗ-а развија се морал ученика, а када се одјељењски састанци редовно одржавају, између осталог утичемо и на смањење насилног понашања. Најчешће ученици који су поменути у разговору о неком проблему, слушајући расправу, почињу да увиђају како њихово понашање дјелује на друге. То је важан корак у моралном развоју и тиме се ђацима помаже да се уживе у оно што други говоре и осјећају.

Ученици треба да стекну уопштену слику о томе како ће часови ВРОЗ-а изгледати и треба да схвате како ће им они пружити могућност за заједничко доношење одлука. Ако ученици буду знали шта се од њих очекује и какву ће улогу имати на часовима ВРОЗ-а, осјећаће се боље и биће увјерени у успјех.

Битно је да ученици схвате зашто се часови ВРОЗ-а одржавају, као и то да је један од њихових циљева и сарадња. Ученици треба да стекну јасну слику о томе, како ће одјељењски састанци изгледати и зашто се одржавају, прије него што их упознате с појединим фазама часа. Ево како то можете учинити:

- ✓ Објасните ученицима да ће они одлучивати о посљедицама лошег понашања у учионици. Објасните им да наставник није сам у одјељењу и да ће вам бити потребна њихова помоћ у рјешавању проблема. Ученике ћете одмах заинтересовати и нестрпљиво ће ишчекивати да чују још нешто о часовима ВРОЗ-а.
- ✓ Реците ученицима да очекујете од њих да сами разрјешавају проблеме, али да понекад, и поред различитих покушаја, неки од тих проблема неће бити ријешен.
- ✓ Разјасните ученицима да се на часовима одјељењске заједнице неће говорити само о проблемима које имају поједини ђаци већ и о онима који се односе на одјељење као цјелину.
- ✓ Реците ученицима да ће на часовима ВРОЗ-а такође моћи да дају приједлоге о организовању забавних активности. Објасните им да ће моћи да предлажу и планирају активности које обично осмишљавају наставници - попут дана посвећених појединим активностима или темама.
- ✓ На почетку или током школске године ученицима рећи да имају могућност да предложе теме које их занимају, о којима желе сазнати нешто више.

- ✓ Реците ученицима да свако може да помогне да ваша учионица постане и остане пријатно мјесто за учење и дружење.
- ✓ Нека ученици сами доносе правила понашања у учионици и школи – предлажу их, гласају и усвајају она најреалнија и најадекватнија.
- ✓ Напишите ваша правила на великом хамер-папиру и истакните их на видно мјесто у учионици.

Приликом истицања правила понашања у одјељењу, а у чијем осмишљавању и креирању су учествовали и ученици, треба водити рачуна да буду јасна, разумљива и примјенљива.

Избјегавајте негације!

Умјесто: „У нашој учионици **не бацамо смеће**, напишите:
„У нашој учионици **бацамо смеће у канту/на предвиђено мјесто**“.

3.2. ШТА КАЖУ ИСТРАЖИВАЊА

Према ријечима ученика, доброг одјељењског старјешину карактеришу многе веома важне особине, које они високо вреднују.

Класификацијом разних аутора издваја се неколико општих критерија класификације особина наставника. Ти критерији се односе на:

- какав је наставник као личност,
- његов однос (наступ) према ученику током наставе,
- наставников стил и начин рада у настави,
- вриједности и вриједносна усмјерена наставника,
- социјалну улогу и статус наставника, те
- физичке квалитете и физички изглед наставника.

Овим класификацијама се нећемо појединачно бавити, а уколико одјељењски старјешина жели, може да се уже позабави овом тематиком за шта му може послужити преглед литературе на крају Приручника.

Стручни тим за развој наставних програма ВРОЗ-а који је учествовао у изради овог Приручника анкетирао је, током октобра 2021. године, ученике основних школа, те одређени број родитеља ученика. Узорак је чинило 218 ученика основне школе, старијег узраста (осми и девети разред) и 44 родитеља из четири школе са подручја регија: Бања Лука (ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Бања Лука), Добој (ЈУ ОШ „Радоје Домановић“ Осјечани Горњи и ЈУ ОШ „Ђура Јакшић“ Подновље) и Бијељина (ЈУ ОШ „Свети Сава“ Бијељина).

У анкети, ученицима и родитељима је понуђена листа од 20 особина наставника тј. одјељењског старјешине. Задатак је био да свако добро размисли о наведеним особинама, а потом да одабере три особине које, по њему/њој најбоље описују/карактеришу доброг одјељењског старјешину тј. особине које највише цијене код одјељењског старјешине. Резултати анкетирани ученика се налазе у Приказу 1, а резултати анкетираних родитеља се налазе у Приказу 2.

Приказ 1 - Резултати анкетираних ученика о особинама одјељењског старјешине које највише цијене

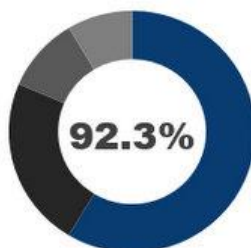
Приказ 2 - Резултати анкетираних родитеља о особинама одјељењског старјешине које највише цијене

Шта кажу родитељи?

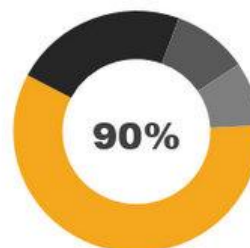
- Доброг одјељењског старјешину карактеришу сљедеће особине:

Разумије
потребе
ученика,
сарадљив,
емпатичан

Праведан, бори се за
истину, правичан,
објективан

Има топао и пријатан
однос према
ученицима

Интересантно је да су се и родитељи и ученици определијелили у високом проценту за особину наставника – емпатију. Изгледа да и једни и други веома високо вреднују тежње одјељењског старјешине да разумије потребе ученика, да је увијек спреман за сарадњу са ученицима и њиховим родитељима. Резултати указују и на чињеницу да преко 95 % анкетираних ученика и 90% анкетираних родитеља, као значајну особину одјељењског старјешине издваја „топао и пријатан однос према ученицима“.

Ученици пак, за разлику од родитеља високо цијене смисао за хумор одјељењског старјешине, док родитељи сматрају важним да је одјељењски старјешина праведан, да се бори за истину и да је објективан. Ни једни ни други нису много значаја придавали појединим особинама са листе, попут дипломатског понашања, тактичности, или богатства рјечника. Упоредијући резултате које смо добили на поменутом узорку ученика и родитеља основних школа у Републици Српској, и истраживања у свијету, може се закључити да су резултати слични.

Ученици и родитељи високо вреднују код одјељењског старјешине емпатију - разумијевање потреба ученика, спремност за сарадњу, као и љубазан, топао однос према ученику. Ученици веома високо цијене и хумор код одјељењског старјешине.

Родитељи високо цијене и правичност као веома важну особину одјељењског

4. ПЕДАГОШКЕ РАДИОНИЦЕ

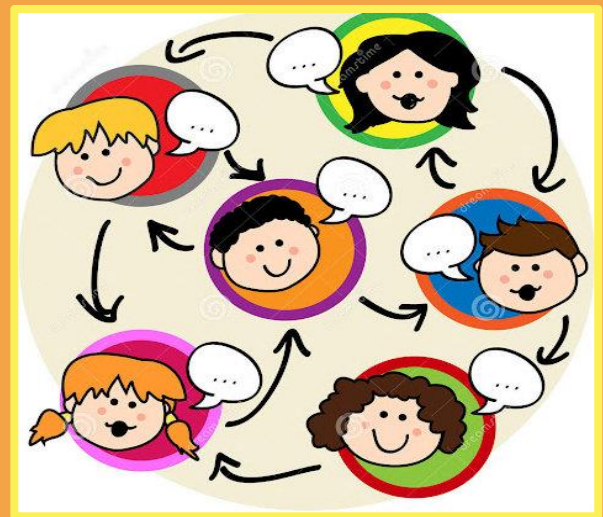
Педагошке радионице представљају један од специфичних облика васпитно-образовног рада који је временом постао све присутнији и у основним школама. Сам појам „радионица“ обухвата нетрадиционални поступак васпитно-образовног рада у склопу којег се стичу нова знања и развијају способности или провјеравају, усавршавају се раније стечена знања, способности и социјална искуства. Основни услови за реализацију радионичког начина рада су, повољна педагошко-психолошка и социјална клима, те наглашена активност учесника тј. ученика по унапријед утврђеном „сценарију“ који се остварује под руководством водитеља радионице тј. одјељењског старјешине када је ријеч о радионицама које се реализују у одјељењима основне школе. Почетак примјене „радионице“ у нашим школама, као својеврсне педагошко - психолошке иновације, најчешће се везује за провођење програма психосоцијалне помоћи са циљем ублажавања посљедица дешавања на просторима бивше Југославије. Начин извођења радионице најближи је организацији групног облика васпитно - образовног рада, тачније интерактивног рада у којем сви учествују у заједничком процесу размјене информација, искустава и учења. Нагласак у раду је на процесу откривања и сазнавања. Сазнање се одвија кроз активности са елементима игре, осмишљене према моделу искуственог или доживљеног учења, тако да их ученици радо прихватају.

Без обзира о којем моделу радионице се ради, креативним радионицама, едукативним у најширем или едукативним радионицама у ужем смислу (когнитивне, превентивне), радионице треба да подстичу бројне васпитне циљеве, а првенствено циљеве који су усмјерени на подручје социјализације, као што је: сарадња у тиму, изражавање личног става, уважавање другачијег става, те вјештина дијалога и позитивне комуникације. Активност и лично ангажовање ученика током извођења радионице представља један од добрих примјера активне школе и активног учења.

Циљ педагошке радионице је да се развија групна кохезивност, позитивна клима у одјељењу и међусобно уважавање, да се успостави пријатна атмосфера, оствари потреба за припадањем, подстиче укљученост сваког појединца, али и његова одговорност.

Током извођења радионица неопходно је поштовати одређена начела, захтјеве и правила која произилазе из специфичности радионичког приступа раду. Неки од основних принципа се односе на: посебан распоред учесника, тимски рад и сценариј радионице - наставник планер и организатор.

Посебан распоред подразумијева распоред учесника тј. ученика током радионице који треба да омогући повољну претпоставку за директну интеракцију и комуникацију свих учесника.

Тимски рад подразумева, осим одјељењског старјешине, учешће још једног водитеља или сарадника у радионици. Приликом реализације одређених радионица у другој, а посебно у трећој тријади, одјељењске старјешине могле би размишљати о ангажовању и припреми неког од колега наставника или ученика који би добили статус сарадника, те представљали подршку, али и учествовали у реализацији неких од активности током извођења радионице. Када говоримо о тимском раду у оквиру педагошких радионица, једна од добрих варијанти је и тимски рад стручних сарадника (педагог, психолог, дефектолог, социјални радник) и одјељењских старјешина. За реализацију специфичних садржаја могуће је ангажовати и неке од родитеља који итекако могу бити дио тима.

Сценариј радионице представља преглед добро осмишљених активности током извођења радионице и углавном садржи следеће елементе: циљ и задаци радионице, потребна средства, вријеме трајања појединих сегмената/активности током радионице (уводне, главне/централне и завршене активности). Циљ радионице тј. намјера којој тежи наставник, може бити исказана и у виду исхода учења, тј. знања, вјештина, ставова које желимо да ученици стекну/остваре/формирају током реализације радионице.

Активности које се најчешће користе током уводног дијела трајања радионице могу да имају циљ: *представљања, упознавања, загријавања, опуштања, менталног усмјеравања, припреме за инструкцију ...* и с обзиром на карактер саме активности често их називамо „ледоломци“. Уводне активности су често резервисане и за: *фокус/скретање пажње (усмјереност), преглед циљева и процедура, непознате појмове о којима ће бити ријечи, идејама које ће учити...*

Уводне игре (на почетку педагошке радионице) доприносе развијању позитивне атмосфере и омогућавају кооперативну активност, њима вршимо и емоционалну припрему ученика. Оне повезују ученике и представљају прелаз са претходних активности на оно што ће се радити сада.

Главни или централни дио сваке педагошке радионице одвија се кроз: индивидуални рад, рад у пару/тандему и рад у групи (мала, велика), а учење се одвија кроз интеракцију и сарадњу (заједнички рад, размјена искуства, међусобна подршка), те се на тај начин знања, вјештине и ставови формирају, учвршћују, проширују, продубљавају и проширују. Неке од активности у централном дијелу радионице често се дефинишу као *главне вјежбе*, а оне могу бити у форми: објашњења, сажетог усменог излагања, рјешавања индивидуалних задатака, тандемског вјежбања, групног учења, симулација (имитација стварне ситуације, догађаја, радње), имитација (што тачније понављање понашања, радње или стила), рјешавања, дебата, критичког размишљања, стваралачких вјежби, презентација (различитих форми) ...

Активности које се проводе у завршном дијелу часа углавном се односе на разговор о теми, основним закључцима, навођењу проблема о којем се разговарало, у чему су ученици били сагласни, али и у оквиру чега су идентификована различита мишљења. Често се радионичке активности односе и на питања о томе: како су се учесници осјећали, да ли су и шта ново научили, да ли је и шта остало недовољно јасно и о чему желе да сазнају/науче нешто више, те шта је то посебно корисно и примјењиво у практичном раду. Завршне активности често се дефинишу и као: провјера разумијевања, процјена реализације циљева програмских садржаја, осврт на научено, процјена утицаја реализованих садржаја на промјену ставова, процјена утицаја реализованих садржаја на побољшање свога учешћа, повезивање реализованих вјежби са животним ситуацијама.

Завршне игре (на крају педагошке радионице) опуштају, развеселавају ученике, повезују се са пријатним осјећањем да смо нешто заједно урадили. Ове игре помажу да се среде утисци.

Правила радионичког рада се могу формулисати у складу са специфичностима одјељења, али постоје и нека општа правила радионичког начина рада која се, између осталог, могу дефинисати и на следећи начин:

1. Сједи се у кругу (јер се тако сви боље виде и чују и имају равноправан положај).
2. Сви учествују, нема посматрача (веома је важно да сви могу да кажу шта мисле и осјећају).
3. Можеш рећи „Даље!“ (уколико неко није смислио одговор, али не често, јер се онда ставља у улогу „посматрача“).
4. Немој спутавати своје потребе (уколико ученицима нешто смета или им је потребно, важно је да то одмах кажу, јер тиме уче да препознају своје потребе и да их уважавају).
5. Слушај другог (кад један говори – остали слушају, нема подсмјевања, и слично).
6. Поштовање договореног времена .

Одјељењски старјешина током реализације педагошке радионице има улогу партнера у педагошкој комуникацији, дијагностичара и терапеута, те као такав подстиче: сарадњу, подршку, пажљиво слушање, поштовање осјећања других, помаже, ствара повјерљиве ситуације у атмосферу, усмјерава активности према индивидуалности ученика, подстицању и помагању развоја ученика у цјелини. Наставник истовремено треба да активира и мотивише ученике, те због тога:

- радионицу започиње активношћу ученика,
- уважава и прихвата иницијативу ученика,
- има разумијевања за неубичајене ставове и погрешке,
- подстиче самосталност ученика, прати и анализира њихов рад,
- ученике подстиче да постављају питања,
- процесу настајања продукта активности (заједнички рад, јавна презентација...) поклања посебну пажњу.

Активности у радионици морају бити у форми добро осмишљене игре, атрактивне за ученике, уз помоћ које се ученици „увлаче“ у сазнајну активност са високим нивоом унутрашње мотивације.

Осим учења путем рјешавања проблема, важну и доминантну улогу у радионици треба да имају методе и облици који подразумевају активну улогу ученика, али и наставника тј. водитеља радионице. Наводимо неке од метода и облика:

- кооперативно учење ученика и наставника,
- кооперативно учење учесника у групама,
- тимска настава,
- учење по моделу,
- учење откривањем,
- стваралачко учење – тражење алтернативних рјешења „Бура идеја“.

Часови васпитног рада у одјељењској заједници добијају димензију савремености уколико се примијењује радионички начин рада уз поштовање основних начела извођења педагошке радионице и квалитетну припрему одјељењског старјешине.

Временски оквир трајања радионице није увијек одређен, али углавном могуће је, зависно од циља радионице и исхода које ученици требају остварити, да траје 45, 60, 90, па чак и 120 минута. Одјељењски старјешина ће у припреми часова током којих намјерава примјенити радионички начин рада, сам одлучити и планирати вријеме потребно за реализацију одређене радионице.

Педагошке радионице нису једини облик рада приликом реализације часова ВРОЗ-а. Оне јесу стимулативне, али је потребно пажљиво припремати часове, онако како диктирају теме или специфичности одјељењске заједнице. То може бити и рад у паровима или малим групама, акваријум техника, разговор у кругу, дебата, квиз, групне дискусије, мозгалице, играње улога, драматизација ситуација, гостовање стручњака или родитеља са интересантним занимањем, предавање, гледање играног или документарног филма који говори о теми или је подстиче, презентације, пројекти итд. Много је могућности које

зависе од домишљатости и креативности одјељењских старјешина, као и потреба ученика. Примјеном неких од наведених начина рада током наставног часа или дијела наставног часа васпитног рада у одјељењској заједници наставник тј. одјељењски старјешина умногоме ће реализовати квалитетније и ефикасније наставни час, а тиме ће допринијети и успјешнијем остварењу исхода учења дефинисаних наставним програмом ВРОЗ-а.

И још једно подсјећање за одјељењске старјешине у улози водитеља радионице током наставног часа ...

Подсјетник за одјељењског старјешину тј. водитеља радионице:

- Нема готових рјешења, исправних одговора које ученик треба да упамти. Нагласак је на откривању и сазнавању.
- Сазнање се одвија кроз игру.
- У том процесу сви су равноправни.
- Одјељењски старјешина усмјерава, али не врши притиске.
- Створити атмосферу прихватања и повјерења (овдје вам могу помоћи кратке уводне игрице које смо предложили у прилогу овог приручника, али их можете и сами креирати или се послужити неким које су се кроз ваша искуства показале добрима).
- Морате бити свјесни у сваком тренутку да својим понашањем моделирате понашање ученика.
- Његујте толеранцију („молим за мир“, „обратите пажњу“ – благо, смирено).
- Разлике обогаћују – истичите ово кад год је могуће.
- Уколико група одбија да ради, видјети у чему је проблем (можда су заузети причом о догађају у одјељењу или нису добро разумјели инструкцију) и разјаснити. Некад је потребно додатно прилагодити сценарио или увести још игрица.

5. ПРИЛОЗИ

5.1. ПРИЛОГ 1 - ИГРЕ ЗА ЗАГРИЈАВАЊЕ ИЛИ РЕЛАКСАЦИЈУ

Раније смо навели колико су значајне и чему доприносе кратке игре на почетку и на крају/завршетку сваке радионице. У овом дијелу наводимо само неке од могућих игара које одјељењски старјешина може реализовати са ученицима током часова ВРОЗ-а.

Неке од наведених игара могу се користити у тематски различитим радионицама, а на наставнику је да одабере оне игре које ће код ученика подстаћи осјећај радости, пријатних осјећања и мотивисаности за наредне активности током наставног часа.

Игре повећавају свјесност о себи и другима, и о односима са другима, тако да међусобно повјерење које се гради посредством ових игара доприноси развијању позитивне атмосфере и омогућава одвијање кооперативних активности. Игре за загријавање и релаксацију омогућавају ученицима да направе прелаз са претходних активности (са претходних часова) на оно што ће се радити током радионица, помажу да се избришу тренутне бригае и преокупираност другим стварима. Њихов је циљ да ученике уведу у релаксирано, опуштено стање у којем ће бити пријамчивији него иначе за доживљаје које им нуди радионица.

ИГРЕ ЗА ЗАГРИЈАВАЊЕ ИЛИ РЕЛАКСАЦИЈУ

Бура идеја

Наставник/учитељ постави питање и тражи брзе одговоре које пише на табли. Правила су: без потписивања, објашњења, дискусије. Идеја је да се изнесе што више идеја, па биле оне и „шашаве“.

Ланчане поруке

Ученици стоје или сједе тако да једни другима гледају у потиљак. Један од ученика прстом испише поруку на леђима оном испред себе и тако редом, све до ученика који је први послао поруку. На крају се провјерава тачност пренијете поруке. Напомена: порука треба да буде што краћа.

Џиновска реченица

Ученик из прве клупе каже једну ријеч, а затим сваки сљедећи ученик додаје по једну ријеч како би се саставила џиновска реченица. Напомена: наставник прије почетка игре показује редослијед по коме ученици изговарају ријечи (најчешће по мјесту сједења) и подсјећа да реченица мора да буде смислена. Игра се понавља више пута у зависности од заинтересованости ученика.

Реци своје име...

Ученици истовремено изговарају своје име: тихо, гласно, пјевајући, слово по слово, шапућући, уз пуккетање прстима, уз одговарајући придјев, омиљену животињу, цвијет, храну...

Игра повјерења

Ученици се разврставају по паровима разбрајањем: „Први, други...“ Договарају се ко ће бити особа А, а ко особа Б у сваком пару. На знак водитеља, особа А затвара очи, а особа Б је води у шетњу по просторији држећи је за руке. Парови послѣје пар минута замијене улоге. (Напомена: особе А могу шетати и на основу усмених упутстава особа Б, умјесто вођења за руку.)

Мрежа добрих дијела

Ученици стоје у кругу. Учитељ/наставник у руци држи клупко вуне и даје инструкцију: „Свако од вас ће изабрати неког из групе, рећи му шта је лијепо урадио у посљедње вријеме и добацити му клупко вуне. Један крај нити држите у руци.“ Циљ је да сви ученици на крају буду међусобно повезани држећи клупко.

Срдачан сусрет

Ово је врло једноставна игра. Задатак ученика је да се рукују са сваким из одјељења, не изговарајући притом ниједну ријеч. Ученици се крећу слободно по учионици и када чују знак наставника (на примјер плесак рукама), за особу коју прву сретну треба да замисле да је то изузетно драг пријатељ кога дуго нису видјели и да се срдачно поздраве.

Интервју у пару

Ученици раде у паровима. Задатак је да један другог интервјуише, а затим свако усмено представља шта је сазнао о свом пару.

То сам ЈА

Активност има неколико варијанти: ученици се представљају покретом; једном особиним; настављају реченицу Волим кад...; сваки ученик присјећа се једне личности која носи исто име, на коју се угледа и зашто (из области спорта, науке, умјетности...) и представља се реченицом Бићу као Јер.....

Нацртај оно што ти кажем

Ученици су подијељени у парове. Један у пару добија нацртану фигуру (нпр. Лопту, ауто или слично) и описује је свом партнеру (без именованја фигуре), који треба да је нацрта.

Заврти фломастер

Ученици стоје у кругу, који броји по десет ученика. У сваком кругу наставник заврти фломастер и на ког учесника се усмјери врх фломастера, овај треба да каже шта воли да ради са својом породицом. Када одговори, тај учесник заврти фломастер и одговара сљедећи, док сви чланови једног круга не одговоре на то питање. Игра се може примијенити код различитих тема: особине које цијеним код себе и код других, понашања која бих волио/вољела да поправим/унаприједим, шта бих волио/вољела ново да научим и слично).

Препознајем те...

Сваки ученик на листу папира запише своје три особине по којима сматра да је препознатљив и убаца га у кутију. Затим један ученик извлачи један папир, чита запис и покушава да погоди који ученик је у питању. Ученици се смјењују док сви папири не буду извучени.

Осмјехни се...

Ученици су распоређени у два круга, једни наспрам других. Сваки ученик има партнера за игру. Ученици из спољашњег круга покушавају насмијати свог партнера из унутрашњег круга, а они настоје да остану озбиљни. Приликом покушаја да измаме осмијех од партнера не могу га додиривати, него само користе вербалне изразе или мимику. Након пар покушаја ученици мијењају улоге тј. ученици из унутрашњег круга покушавају измамити осмијех од партнера из спољашњег круга.

Реци ми како да ходам

Ученици се лагано крећу по простору учионице. Наставник/водителј радионице даје упутства ученицима како ће се кретати...(Ходај кроз шуму, Ходај кроз пустињу, Скакући по барицама, Скачи с камена на камен, Ходај по залеђеном потоку/језеру, Крећи се кроз воду), а након неколико тренутака мијења своје упутство о начину кретања.

Моје тијело говори умјесто мене

Ученици сједе у кругу, а наставник им поставља питања на која они одговарају кроз говор тијела. Наставник поставља питање: „Шта нам ради тијело када је радосно? Како ваше тијело каже да је радосно? Покажите то на мој знак. А сада нека само руке покажу да су радосне. Нека само ноге кажу да су радосне. Покажите гласом да сте радосни.“ Иста питања наставник може поставити и за друге ситуације...када смо љути, уморни, уплашени, тужни...

Обично питање - необичан начин

Ученици сједе у кругу. Један од њих обраћа се/позива некога из круга и поставља му једно обично питање, али на необичан начин (нпр. тихо, театрално, пјевајући...). Позвана особа одговара на исти начин, али своје питање упућује неком другом на свој необичан начин.

Важан си ми...

Ученици сједе у кругу. Један ученик устаје и као да одлази каже: „Одох ја“...Први до њега с десне стране каже: „Јао, немој да идеш, ко ће да нам...“ па каже нешто због чега би волио да ученик који је пошао остане, да буде члан њихове групе. Игра се наставља док сви ученици не буду чули због чега је другима важно да буду чланови те групе...

Код тебе ми се свиђа...

Сви сједе у кругу, водитељ каже: „Сада покушајте да особу са десне стране представите на позитиван начин. Реците њено име и нешто што вам се код ње свиђа или на њој самој. На примјер: „Ово је Драгана, допада ми се то што је весела!“

Гримасе

Дјеца стоје у кругу. Предлажем да мало размрдамо своја лица. Свако од нас ће да направи једну смијешну гримасу, да искриви лице како год хоће. Остали треба пажљиво да гледају и да понове исту гримасу. Гледајте пажљиво, јер није лако постићи да гримаса буде потпуно иста. Када онај ко показује гримасу заврши, плеснуће рукама и то ће бити знак за нас остале да поновимо његову или њену гримасу.

Драга/драги, да ли ме волиш?

Сви сједе у кругу. Реците ученицима: „Идемо у круг један по један. Свако од вас ће да се обрати ономе ко је са ваше лијеве стране са ријечима: „Драга/драги, да ли ме волиш?“, а он/она треба да одговори: „Да драга/драги, волим те, али никако не могу да ти се насмијешим. Наравно, он/она то и мора говори тако да се не насмије. Они ученици који се ипак насмију, испадају из игре.“

Причам ти причу

Реците ученицима: „Сада ћемо сви заједно покушати да направимо једну причу. Неко ће започети причу, рећи ће једну ријеч и ту исту ријеч записати на папиру који ћу вам дати. Потом ће папир дати другу до себе. Он ће поновити претходну ријеч и додати нову коју ће записати, и тако редом. Значи, свако ће поновити све што су рекли и прије њега и смислити наставак, тј. још једну ријеч. То на крају треба да буде наша заједничка прича. При томе треба да се трудите да прича буде што необичнија.“

Слиједи крила птице

Сви играчи стоје тако да чине круг и држе се за руке. Један играч је у кругу, чучи. Сви тихо, полако се спуштајући у чучећи положај, говоре ономе у кругу (водителј, док дјеца не науче, тихо води): СЛИЈЕДИ КРИЛА ПТИЦЕ, НАЋИ МИРНУ ЛУКУ, НАЋИ ЧИСТО СРЦЕ, КАЖИ СВОЈУ МУКУ. Онај који чучи у кругу треба да једним везаним покретом и звуком изрази оно што га мучи. Сви и даље чучећи понављају тај покрет и звук, да осјете ту муку, онда плесну рукама, устану у покрет ослобођен од муке, окрет радости, среће и олакшања, и остају непомици. Ученик из средине круга полако устаје, хода лагано гледајући могућности ослобађања, стане испред онога који му највише одговара, као пред огледало, постави се у његов положај и остане један тренутак непомично, а затим, ослобођен од муке, плесне рукама. Сви запљешћу са одобравањем, ослобођено. Тај други улази у круг и игра се наставља.

Контролни торањ

Подјелићемо се у парове. Нека се парови међусобно договоре о томе ко ће бити авион, а ко контролни торањ. Авионима ћемо везати очи. Уз помоћ низова столица направимо путање којима ће се авиони кретати. Да би авиони безбиједно стигли од једног до другог краја путање, наводиће их њихови контролни торњевци. Они неће додиривати авионе, већ ће им само говорити куда треба да иду.

А рам зам зам

На А РАМ – се тапше, на ЗАМ се пуцка прстима, на ГУЛИ- се корача, а на АРАФИ се окреће око себе са подигнутим рукама.

А рам зам зам

А рам зам зам

гули гули гули гули

рам зам зам

Арааааафи араааафи

гули гули гули гули

рам зам зам

Када сте једном успјели да отпјевате и одиграте један круг, кажите им следеће: „А сада да пробамо мало другачије – на РАМ ЗАМ ЗАМ тапкамо кољена десног комшије, а на ГУЛИ ГУЛИ чешкамо особу са лијеве стране. Хајде да пробамо.“

Моја пјесма

Ученици сједе у кругу. Водителј пита сваког посебно: „Када би био пјесма, која би пјесма био?“ Ученик треба да каже која је то пјесма (може и да отпјева један стих).

5.2. ПРИЛОГ 2 - ИГРЕ ЗА ФОРМИРАЊЕ ГРУПА

У наставку се налази пар игара за формирање група. Ту су да вас подстакну да сами креирате интересантне подјеле или да неку од наведених користите у раду.

ИГРЕ ЗА ФОРМИРАЊЕ ГРУПА

Запамти свој број

Бројимо дјецу редом до оног броја колико нам група треба, а онда наредни почињемо опет од један. Нагласити дјеци да запамте број који су чули. Групишемо све јединице заједно у једну групу, све двојке, све тројке, све четворке и тако редом.

Они који...

Подијелите дјецу у групе према њиховим склоностима или специфичностима. Можете рећи: „Нека овдје стану сви они који воле... А овдје они који воле... И тамо они који воле...“

Треба понудити алтернативе које су приближно једнако привлачне. Те склоности се могу односити на:

- оно што воле да једу (слаткише, воће и сл.),
- музику коју воле да слушају (рок, поп, техно, метал, народна, забавна...),
- филмове које воле да гледају (авантуристичке, романтичне, трилере, драме, хороре...),
- животиње које воле (пас, мачка, зец...),
- школске предмете које воле (математика, биологија, ликовно...),
- боје које воле (црвена, плава, жута...),
- спорт који воле (кошарка, фудбал, атлетика, гимнастика...)

Нађи свог пара

Водитељ треба да припреми онолико картончића колико му парова треба, затим пресијече те картончиће на два дијела, али тако да се начин сјечења ниједном не понови. Сви дијелови се измијешају. Свако дијете извлачи један дио картончића и тражи свог пара, односно дијете које има другу половину његовог картона.

Атом

Слободно се крећите по цијелом простору, на начин који вам одговара – лагано или брзо. Ако викнем АТОМ!, зауставићете се, а ако викнем АТОМ 3!, зауставићете се и ухватити за руке двије најближе особе до себе и тако направити тројку – то је атом 3. Ако викнем АТОМ 5!, направите групу од пет чланова итд., зависно од броја који изговорим након ријечи АТОМ.“

Игра је занимљивија ако се изводи уз музику, а водитељ неочекивано зауставља нумеру и узвикује шифру за формирање групе.

Фарма

На цедуљице напишите врсте животиња тако да свака животиња буде заступљена у приближно једнаком броју. Дјеца извлаче из шешира цедуљице. Сви бикови чине једну мини фарму (групу), сви биволи другу итд.

Умјесто животиња може било шта друго бити на папирићима (годишња доба, називи видео-игрица, имена познатих личности/група, боје, називи воћа, поврћа, сластица, итд.)

Бомбона

Узмите 4 - 5 паковања различитих бомбона, одбројите једнак број различитих за одређен број ученика. Дјеца извлаче бомбоне из шешира. (Сви који су извукли КИКИ чине једну групу, БРОНХИ другу итд.)

5.3. ПРИЛОГ 3 – КАРТИЦЕ ДЈЕЧИЈИХ ПРАВА

Линк одакле су преузете картице дјечијих права:

https://genesisbl.org/wp-content/uploads/2013/10/Djecja_prava_i_socijalna_inkluzija_SRSPKI.pdf

ЧЛАН 1. ДЕФИНИЦИЈА ДЈЕТЕТА

Дјететом се сматра свако људско биће које није навршило 18 година, уколико се законом дате земље пунољетство не стиче раније.

ЧЛАН 2. НЕДИСКРИМИНАЦИЈА

Сваком дјетету се обезбјеђују сва права без дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вјероисповијест, политичко или друго увјерење, национално, етничко или социјално поријекло, имовинско стање, потешкоће у развоју.

ЧЛАН 3. НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЈЕТЕТА

У свим активностима које се тичу дјеце, најбољи интерес дјетета биће од првенственог значаја. Државе ће обезбиједити одговарајућу бригу о дјетету уколико родитељи или старатељи то не чине.

ЧЛАН 4. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА

Државе - чланице се обавезују да ће предузети све мјере да се остваре права призната у овој конвенцији.

ЧЛАН 5. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ РОДИТЕЉА

Родитељи или старатељи имају право да усмјеравају и савјетују дијете у вези са његовим правима, а у складу са развојним могућностима дјетета.

ЧЛАН 6. ПРАВО НА ЖИВОТ, ОПСТАНАК И РАЗВОЈ

Свако дијете има право на живот, а државе су дужне да му обезбиједи опстанак и развој.

ЧЛАН 7. ИМЕ И ДРЖАВЉАНСТВО

Одмах након рођења дијете има право на име, право на држављанство и право да зна ко су му родитељи, те право на њихово старање.

ЧЛАН 8. ОЧУВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА

Државе се обавезују да поштују право дјетета на очување идентитета, укључујући држављанство, име и породичне везе.

ЧЛАН 9. ОДВАЈАЊЕ ОД РОДИТЕЉА

Дијете има право да живи са родитељима, осим ако се оцијени да је одвајање од родитеља у најбољем интересу дјетета (нпр. ако родитељи занемарују или злостављају дијете). Уколико је дијете одвојено од једног или оба родитеља има право да одржава контакт са њима.

ЧЛАН 10. СПАЈАЊЕ ПОРОДИЦЕ

Дијете чији су родитељи настањени у различитим државама има право да редовно одржава контакте са оба родитеља, као и да напусти било коју земљу и да уђу у своју земљу у циљу спајања породице.

ЧЛАН 11. ПРАВО ДА ЖИВИ У СВОЈОЈ ЗЕМЉИ

Држава има обавезу да предузме мјере за борбу против киднаповања и задржавања дјеце у иностранству, било да то ради родитељ или неко други.

ЧЛАН 12. ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА

Дијете има право слободног изражавања свог мишљења о свим питањима која се тичу дјетета и право да се његовом мишљењу посвећује дужна пажња.

ЧЛАН 13. СЛОБОДА ИЗРАЖАВАЊА

Дијете има право на слободу изражавања (право да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста и на разне начине) уз поштовање права и угледа других.

ЧЛАН 14. СЛОБОДА МИШЉЕЊА И ВЈЕРОИСПОВИЈЕСТИ

Дијете има право на слободу мишљења, вјероисповијести и увјерења, а државе се обавезују да ће поштовати ова права, као и право и обавезу родитеља да дјецу у томе усмјеравају.

ЧЛАН 15. ПРАВО НА СЛОБОДУ УДРУЖИВАЊА

Дјеца имају право на слободу удруживања и мирног окупљања.

ЧЛАН 16. ПРАВО НА ПРИВАТНОСТ

Дијете има право на заштиту од мијешања у његову приватност, породицу, дом, преписку, као и заштиту своје части и угледа.

ЧЛАН 17. ПРИСТУП ОДГОВАРАЈУЋИМ ИНФОРМАЦИЈАМА

Држава ће обезбиједити да дјеца имају приступ информацијама, посебно оних које су усмјерене на развој његовог социјалног, духовног и моралног добра, те физичког и менталног здравља, уз подстицај средстава информисања да шире те информације.

ЧЛАН 18. ОДГОВОРНОСТ РОДИТЕЉА

Родитељи имају заједничку одговорност за подизање и развој дјетета. Најбољи интереси дјетета ће бити њихова основна брига. Држава ће обезбиједити развој установа, капацитета и служби за заштиту и бригу о дјечи.

ЧЛАН 19. ЗАШТИТА ОД ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Држава ће предузети одговарајуће мјере за заштиту дјетета од свих облика физичког или менталног насиља, немарног поступања, малтретирања, злостављања, укључујући и сексуално злостављање док је под бригом родитеља или старатеља. Заштитне мјере подразумијевају и одговарајуће програме превенције и помоћи жртвама насиља, а у циљу оснаживања дјетета.

ЧЛАН 20. ЗАШТИТА ДЈЕЦЕ БЕЗ РОДИТЕЉА

Дјеци лишеној родитељског старања из било ког разлога држава је обавезна да обезбиједи посебну заштиту, да им обезбиједи смјештај у одговарајуће установе или друге породице, те да посебну пажњу посвети дјететовом културном, језичком, етничком и вјерском поријеклу.

ЧЛАН 21. УСВОЈЕЊЕ

Државе које признају или дозвољавају усвојење ће обезбиједити да оно буде изведено у складу са најбољим интересом дјетета, поштујући све законске прописе.

ЧЛАН 22. ИЗБЈЕГЛИЧКИ СТАТУС

Дјеца избјеглице имају право на посебну заштиту и хуманитарну помоћ без обзира на то да ли је само или у пратњи родитеља или другог лица.

ЧЛАН 23. ДЈЕЦА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Ментално или физички неспособно дијете има право да ужива пун и квалитетан живот, право на образовање, посебну његу, услуге рехабилитације, припрему за запошљавање на начин који води постизању највеће могуће социјалне интеграције и индивидуалног развоја дјетета.

ЧЛАН 24. ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ

Дијете има право на уживање највишег остваривог здравственог стандарда. Посебну пажњу државе ће посветити примарној здравственој заштити и превенцији, као и заштити мајки прије и после порођаја, да би се смањила смртност дојенчади и дјеце.

**ЧЛАН 25. ПРАВО НА ПЕРИОДИЧНУ
ПРОВЈЕРУ СМЈЕШТАЈА И
ЛИЈЕЧЕЊА**

Дијете које су надлежни органи смјестили у циљу лијечења и њега има право на периодичну провјеру лијечења и услова смјештаја.

**ЧЛАН 26. ПРАВО НА СОЦИЈАЛНУ
ЗАШТИТУ**

Дијете има право на коришћење социјалне заштите, укључујући и социјално осигурање.

**ЧЛАН 27. ПРАВО НА ЖИВОТНИ
СТАНДАРД**

Дијете има право на животни стандард који одговара дјететовом физичком, менталном, духовном, моралном и социјалном развоју. Уколико родитељи нису у могућности да дјетету обезбиједи адекватан животни стандард, обавеза државе је да помогне и обезбиједи да родитељи ту своју одговорност испуњавају укључујући материјалну помоћ родитељима и дјечи.

ЧЛАН 28. ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ

Дијете има право на образовање, а државе су обавезне да обезбиједи да основно образовање буде обавезно и бесплатно за све. Држава ће подстицати различите облике средњег образовања и омогућити да више образовање буде доступно свима у складу са способностима.

**ЧЛАН 29. ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ
КОЈЕ ЋЕ ПОДСТИЦАТИ РАЗВОЈ
СВИХ СПОСОБНОСТИ ДЈЕТЕТА**

Образовање ће бити усмјерено на развој дјететове личности, талента, те менталних и физичких способности. Образовање ће припремити дијете за активан и одговоран живот у слободном друштву и његовати код њега поштовање према родитељима, културном поријеклу, језику и вриједностима земље у којој живи.

**ЧЛАН 30. ПРАВА ЕТНИЧКИХ
МАЊИНА**

Дијете припадник етничких мањина има право да ужива своју културу, да исповиједа своју вјеру и да користи свој језик.

**ЧЛАН 31. ПРАВО НА ОДМОР И
СЛОБОДНО ВРИЈЕМЕ**

Дијете има право на одмор, игру, слободно вријеме и учешће у културном животу и умјетности.

**ЧЛАН 32. ПРАВО НА ЗАШТИТУ ОД
ОПАСНОГ РАДА**

Дијете има право на заштиту од обављања посла који би био опасан и штетан по здравље, образовање или за физички и психички развој. Државе ће прописати минималну старосну границу за запошљавање и услове рада.

**ЧЛАН 33. ПРАВО НА ЗАШТИТУ
ОД ДРОГА**

Државе су обавезне да заштите дјецу од незаконите употребе наркотика и психотропних супстанци и да спријече коришћење дјеце у незаконитој производњи и трговини дрога.

**ЧЛАН 34. ЗАШТИТА ДЈЕЦЕ ОД
СЕКСУАЛНОГ ИСКОРИШЋАВАЊА**

Држава је обавезна да штити дјецу од свих облика сексуалног искоришћавања и злостављања, укључујући проституцију и порнографију.

**ЧЛАН 35. ПРАВО НА ЗАШТИТУ ОД
ОТМИЦЕ И ТРГОВИНЕ ДЈЕЦОМ**

Држава ће предузети све одговарајуће мјере да спријечи отмицу, продају или трговину дјецом.

**ЧЛАН 36. ПРАВО НА ДРУГЕ
ОБЛИКЕ НЕИСКОРИШЋАВАЊА**

Дијете има право на заштиту од свих облика искоришћавања штетних по било који вид дјететове добробити.

ЧЛАН 37. ЛИШАВАЊЕ СЛОБОДЕ И МУЧЕЊЕ

Држава је дужна да обезбиједи да ниједно дијете не буде подвргнуто мучењу, окрутном поступку или кажњавању. За лица млађа од 18 година не може бити досуђена смртна казна или доживотни затвор, а свако дијете лишено слободе имаће право на правну и другу помоћ, као и на одржавање контакта са својом породицом.

ЧЛАН 38. ОРУЖАНИ СУКОБИ

Државе-чланице ће предузети све могуће мјере да дјеца која нису навршила 15 година директно не учествују у оружаним сукобима и да не буду регрутована у оружане снаге.

Државе ће поштовати правила међународног хуманитарног права у току оружаних сукоба уз заштиту и бригу о дјечи.

ЧЛАН 39. ФИЗИЧКИ И ПСИХИЧКИ ОПОРАВАК ДЈЕЦЕ

Државе ће обезбиједити физички и психички опоравак и друштвену реинтеграцију дјеце која су жртве занемаривања, злостављања, мучења или кажњавања, те оружаних сукоба.

ЧЛАН 40. ПРАВО НА ПРАВНУ И ДРУГУ ПОМОЋ – МАЛОЉЕТНИЧКО ПРАВОСУЂЕ

Дјетету које је прекршило кривични закон или је оптужено, држава признаје право на поступак којим се подстиче његово достојанство и вриједност, узимајући у обзир узраст дјетета и уз залагање за социјалну реинтеграцију. Дијете има право на правну и другу помоћ у циљу своје одбране.

5.4. ПРИЛОГ 4 – КАРТИЦЕ ДЈЕЧИЈИХ ПРАВА ЗА ПРВУ ТРИЈАДУ

ЧЛАН 1. ДЕФИНИЦИЈА ДЈЕТЕТА

ИМАМ ПРАВО ДА БУДЕМ ДИЈЕТЕ
ДО 18 ГОДИНА.

ЧЛАН 2. НЕДИСКРИМИНАЦИЈА

СВА ДЈЕЦА ИМАЈУ ИСТА ПРАВА БЕЗ
ОБЗИРА НА РАСУ, БОЈУ КОЖЕ, ПОЛ,
ЛЕЗИК, ВЈЕРОИСПОВИЈЕСТ.

ЧЛАН 3. НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЈЕТЕТА

ДЈЕЦА ИМАЈУ ПРАВО НА
ОДГОВАРАЈУЋУ БРИГУ ДРЖАВЕ,
УКОЛИКО РОДИТЕЉИ ТО НЕ ЧИНЕ.

ЧЛАН 4. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА

ДРЖАВА СЕ ОБАВЕЗУЈЕ ДА ЋЕ
ПРЕДУЗЕТИ СВЕ МЈЕРЕ ДА СЕ
ОСТВАРЕ СВА МОЈА ПРАВА.

ЧЛАН 5. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ РОДИТЕЉА

РОДИТЕЉИ ИЛИ СТАРАТЕЉИ ИМАЈУ ПРАВО И ОБАВЕЗУ ДА МЕ УСМЈЕРАВАЈУ И САВЈЕТУЈУ У ВЕЗИ СА МОЈИМ ПРАВИМА.

ЧЛАН 6. ПРАВО НА ЖИВОТ, ОПСТАНАК И РАЗВОЈ

ИМАМ ПРАВО НА ЖИВОТ, ОПСТАНАК И РАЗВОЈ.

ЧЛАН 7. ИМЕ И ДРЖАВЉАНСТВО

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ИМЕ, ПРАВО НА ДРЖАВЉАНСТВО И ПРАВО ДА ЗНА КО СУ МУ РОДИТЕЉИ.

ЧЛАН 8. ОЧУВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ОЧУВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА, УКЉУЧУЈУЋИ ДРЖАВЉАНСТВО, ИМЕ И ПОРОДИЧНЕ ВЕЗЕ.

ЧЛАН 9. ОДВАЈАЊЕ ОД РОДИТЕЉА

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО ДА ЖИВИ СА РОДИТЕЉИМА, А УКОЛИКО ЈЕ ДИЈЕТЕ ОДВОЈЕНО ОД ЈЕДНОГ ИЛИ ОБА РОДИТЕЉА, ИМА ПРАВО ДА ОДРЖАВА КОНТАКТ СА ЊИМА.

ЧЛАН 10. СПАЈАЊЕ ПОРОДИЦЕ

ДИЈЕТЕ ЧИЈИ СУ РОДИТЕЉИ НАСТАЊЕНИ У РАЗЛИЧИТИМ ДРЖАВАМА ИМА ПРАВО ДА РЕДОВНО ОДРЖАВА КОНТАКТЕ СА ОБА РОДИТЕЉА.

ЧЛАН 11. ПРАВО ДА ЖИВИ У СВОЈОЈ ЗЕМЉИ

ДРЖАВА ИМА ОБАВЕЗУ ДА ПРЕДУЗМЕ МЈЕРЕ ЗА БОРБУ ПРОТИВ КИДНАПОВАЊА ДЈЕЦЕ, БЕЗ ОБЗИРА НА ТО РАДИ ЛИ ТО РОДИТЕЉ ИЛИ НЕКО ДРУГИ.

ЧЛАН 12. ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО СЛОБОДНОГ ИЗРАЖАВАЊА СВОГ МИШЉЕЊА.

ЧЛАН 13. СЛОБОДА ИЗРАЖАВАЊА

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО ДА ТРАЖИ, ПРИМА И ДАЈЕ ИНФОРМАЦИЈЕ УЗ ПОШТОВАЊЕ ПРАВА И УГЛЕДА ДРУГИХ.

ЧЛАН 14. СЛОБОДА МИШЉЕЊА И ВЈЕРОИСПОВИЈЕСТИ

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА СЛОБОДУ МИШЉЕЊА И СВОЈУ ВЈЕРУ.

ЧЛАН 15. ПРАВО НА СЛОБОДУ УДРУЖИВАЊА

ДЈЕЦА ИМАЈУ ПРАВО НА СЛОБОДУ УДРУЖИВАЊА И ДРУЖЕЊА СА ДРУГОМ ДЈЕЦОМ.

ЧЛАН 16. ПРАВО НА ПРИВАТНОСТ

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ЗАШТИТУ ОД МИЈЕШАЊА У ЊЕГОВУ ПРИВАТНОСТ, ПОРОДИЦУ, ДОМ.

**ЧЛАН 17. ПРИСТУП
ОДГОВАРАЈУЋИМ
ИНФОРМАЦИЈАМА**

ДЈЕЦА ИМАЈУ ПРАВО ДА БУДУ
ИНФОРМИСАНА О СВИМ ПИТАЊИМА
КОЈА СУ ВАЖНА ЗА ЊЕГОВ РАЗВОЈ.

**ЧЛАН 18. ОДГОВОРНОСТ
РОДИТЕЉА**

РОДИТЕЉИ ИМАЈУ ЗАЈЕДНИЧКУ
ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОДИЗАЊЕ И
РАЗВОЈ ДЈЕТЕТА.

**ЧЛАН 19. ЗАШТИТА ОД
ЗЛОСТАВЉАЊА И
ЗАНеМАРИВАЊА**

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО ДА БУДЕ
ЗАШТИЂЕНО ОД СВИХ ОБЛИКА
НАСИЉА.

**ЧЛАН 20. ЗАШТИТА ДЈЕЦЕ БЕЗ
РОДИТЕЉА**

ДЈЕЦИ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ
СТАРАЊА ДРЖАВА ЈЕ
ОБАВЕЗНА ДА ОБЕЗБИЈЕДИ
ПОСЕБНУ ЗАШТИТУ.

ЧЛАН 21. УСВОЈЕЊЕ

ДРЖАВА ЋЕ ОБЕЗБИЈЕДИТИ ДА УСВОЈЕЊЕ БУДЕ ИЗВЕДЕНО У СКЛАДУ СА НАЈБОЉИМ ИНТЕРЕСОМ ДЈЕТЕТА.

ЧЛАН 22. ИЗБЈЕГЛИЧКИ СТАТУС

ДЈЕЦА ИЗБЈЕГЛИЦЕ ИМАЈУ ПРАВО НА ПОСЕБНУ ЗАШТИТУ И ХУМАНИТАРНУ ПОМОЋ.

ЧЛАН 23. ДЈЕЦА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

МЕНТАЛНО ИЛИ ФИЗИЧКИ НЕСПОСОБНО ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ И ПОСЕБНУ ЊЕГУ.

ЧЛАН 24. ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ. ПОСЕБНУ ПАЖЊУ ДРЖАВЕ ЋЕ ПОСВЕТИТИ МАЈКАМА ПРИЈЕ И ПОСЛИЈЕ ПОРОЂАЈА ДА БИ СЕ СМАЊИЛА СМРТНОСТ ДОЈЕНЧАДИ И ДЈЕЦЕ.

**ЧЛАН 25. ПРАВО НА ПЕРИОДИЧНУ
ПРОВЈЕРУ СМЈЕШТАЈА И
ЛИЈЕЧЕЊА**

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ПЕРИОДИЧНУ
ПРОВЈЕРУ ЛИЈЕЧЕЊА И УСЛОВА
СМЈЕШТАЈА.

**ЧЛАН 26. ПРАВО НА СОЦИЈАЛНУ
ЗАШТИТУ**

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА
СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ,
УКЉУЧУЈУЋИ И СОЦИЈАЛНО
ОСИГУРАЊЕ.

**ЧЛАН 27. ПРАВО НА ЖИВОТНИ
СТАНДАРД**

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ЖИВОТНИ
СТАНДАРД КОЈИ ОДГОВАРА
ЊЕГОВОМ РАЗВОЈУ.

ЧЛАН 28. ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА БЕСПЛАТНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ.

**ЧЛАН 29. ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ
КОЈЕ ЋЕ ПОДСТИЦАТИ РАЗВОЈ
ДЈЕТЕТА**

ОБРАЗОВАЊЕ ЋЕ БИТИ УСМЈЕРЕНО
НА РАЗВОЈ ДЈЕТЕТОВЕ ЛИЧНОСТИ,
ТАЛЕНТА, ТЕ МЕНТАЛНИХ И
ФИЗИЧКИХ СПОСОБНОСТИ.

**ЧЛАН 30. ПРАВА ЕТНИЧКИХ
МАЊИНА**

ДИЈЕТЕ ПРИПАДНИК ЕТНИЧКИХ
МАЊИНА ИМА ПРАВО НА СВОЈУ
КУЛТУРУ, ВЈЕРУ И ДА КОРИСТИ
СВОЈ ЈЕЗИК.

**ЧЛАН 31. ПРАВО НА ОДМОР И
СЛОБОДНО ВРИЈЕМЕ**

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ОДМОР,
ИГРУ, СЛОБОДНО ВРИЈЕМЕ И
УЧЕШЋЕ У КУЛТУРНОМ ЖИВОТУ.

**ЧЛАН 32. ПРАВО НА ЗАШТИТУ ОД
ОПАСНОГ РАДА**

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО ДА НЕ ОБАВЉА
ПОСАО КОЈИ БИ БИО ОПАСАН И
ШТЕТАН ПО ЊЕГОВО ЗДРАВЉЕ,
ОБРАЗОВАЊЕ И РАЗВОЈ.

ЧЛАН 33. ПРАВО НА ЗАШТИТУ ОД ДРОГА

ДРЖАВЕ СУ ОБАВЕЗНЕ ДА ЗАШТИТЕ ДЈЕЦУ ОД УПОТРЕБЕ ДРОГА.

ЧЛАН 34. ЗАШТИТА ДЈЕЦЕ ОД СЕКСУАЛНОГ ИСКОРИШЋАВАЊА

ДРЖАВА ЈЕ ОБАВЕЗНА ДА ШТИТИ ДЈЕЦУ ОД СВИХ ОБЛИКА СЕКСУАЛНОГ ИСКОРИШЋАВАЊА И ЗЛОСТАВЉАЊА.

ЧЛАН 35. ПРАВО НА ЗАШТИТУ ОД ОТМИЦЕ И ТРГОВИНЕ ДЈЕЦОМ

ДРЖАВА ЋЕ ПРЕДУЗЕТИ СВЕ ДА СПРИЈЕЧИ ОТМИЦУ, ПРОДАЈУ ИЛИ ТРГОВИНУ ДЈЕЦОМ

ЧЛАН 36. ПРАВО НА ДРУГЕ ОБЛИКЕ НЕИСКОРИШЋАВАЊА

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО ДА БУДЕ ЗАШТИЂЕНО ОД НЕЗАКОНИТИХ ХАПШЕЊА, МУЧЕЊА, ПОНИЖАВАЊА И КАЖЊАВАЊА.

ЧЛАН 37. ЛИШАВАЊЕ СЛОБОДЕ И МУЧЕЊЕ

СВАКО ДИЈЕТЕ ЛИШЕНО СЛОБОДЕ ИМАЋЕ ПРАВО НА ПРАВНУ И ДРУГУ ПОМОЋ, КАО НА И ОДРЖАВАЊЕ КОНТАКТА СА СВОЈОМ ПОРОДИЦОМ.

ЧЛАН 38. ОРУЖАНИ СУКОБИ

ДЈЕЦА КОЈА НИСУ НАВРШИЛА 15 ГОДИНА НЕ МОГУ ДА УЧЕСТВУЈУ У ОРУЖАНИМ СУКОБИМА.

ЧЛАН 39. ФИЗИЧКИ И ПСИХИЧКИ ОПОРАВАК ДЈЕЦЕ

ДЈЕЦА КОЈА СУ ЖРТВЕ ЗАНЕМАРИВАЊА И ЗЛОСТАВЉАЊА ИМАЈУ ПРАВО НА ФИЗИЧКИ И ПСИХИЧКИ ОПОРАВАК И ДРУШТВЕНУ РЕИНТЕГРАЦИЈУ.

ЧЛАН 40. ПРАВО НА ПРАВНУ И ДРУГУ ПОМОЋ – МАЛОЉЕТНИЧКО ПРАВОСУЂЕ

ДИЈЕТЕ ИМА ПРАВО НА ПРАВНУ И ДРУГУ ПОМОЋ У ЦИЉУ СВОЈЕ ОДБРАНЕ.

5.5. ПРИЛОГ 5 – БЛУМОВА ТАКСОНОМИЈА

Према ревидираној Блумовој таксономији нивои знања су описани уз коришћење глагола умјесто именица. За опис сваког нивоа знања наведени су они глаголи који одражавају природу мисаоних операција које се користе када нека особа стиче или показује баш те нивое сложености. За сваки ниво знања пописани су глаголи који описују активности ученика током процеса стисања знања, али и помоћу којих се може провјерити знање одређеног нивоа.

У табелама 1 и 2 дат је примјер ревидиране Блумове таксономије. Преузета слика тј. табела је модификована ради боље прегледности, те је подијељена на два дијела.

Табела 1 – Блумова таксономија (први дио)

ПАМТИ (памти претходно научени садржај)	РАЗУМИЈЕ (овладава значењем садржаја)	ПРИМЈЕЊУЈЕ (користи научено у новим и конкретним ситуацијама)
дефинише указује обилежава наводи/ именује/ набраја препознаје/ идентификује изјављује/ изражава репродукује...	тумачи прилагођава асоцира поентира класификује категорише разликује лоцира/ означава/ карактерише/ одређује описује дискутује објашњава наводи примјер парафразира препознаје формулише разумије...	формира реализује/спроводи управља рјешава прилагођава саставља/комбинује комуницира размјењује приказује/ демонстрира/ симулира открива/проналази успоставља излаже утиче илуструје истражује прави манипулише организује изводи/реализује припрема/обезбјеђује вјежба користи/примјењује ангажује ...

Табела 2 – Блумова таксономија (други дио)

АНАЛИЗИРА	ВРЕДНУЈЕ	КРЕИРА
(разумије и испитује садржај)	(просуђује вриједности садржаја)	(формулише и гради нове структуре од постојећих садржаја)
анализира/ разматра/тумачи одабира/ селекује/одваја повезује упоређује експериментише утврђује испитује/тестира трага преиспитује супротставља рашчлањује поставља мјери констатује реконструише консултује поставља питања систематизује...	приказује закључује критикује процјењује аргуменује/ брани вреднује/ оцјењује резимира просуђује изводи указује верификује/ потврђује предвиђа одлучује...	ствара/креира продукује/ производи осмишљава развија мијења конструише модификује довршава побољшава/ унапређује прерађује...

Линк за Блумову таксономију:

<https://www.pinterest.com/pin/739716307515295624/>

6. Литература

1. Бин, А. (2004). *Учионица без насилништва*. Београд: Креативни центар
2. Вдовић, Љ. и Михаиловић, Б. (2015). *Одељењски старешина. Приручник за рад одељењског старешине*. Београд: ЕДУКА
3. Ђорђевић, Ј. (1988). *Типови личности наставника. Педагошка стварност бр. 1-2*. Београд
4. Јовић, Н. и Кувелић, Д. (2005). *Како стварати пријатну атмосферу за учење*. Београд: креативни центар
5. Сузић, Н. (1994). *Васпитни рад у одељењској заједници*, Бања Лука: ВИД
6. Сузић, Н. (1995). *Особине наставника и однос ученика према настави*. Бања Лука: НУБ
7. Дона Стајлс (2005): *Одељенски састанци*: Креативни центар, Београд.